

Дитячі громадські об'єднання як засіб педагогічного впливу на соціальну активність дітей і підлітків

У даній статті розглядається проблема формування громадянських якостей особистості члена дитячого громадського об'єднання як базової основи стимуляції його соціальної активності. Аналізується структура громадянських якостей особистості, методика їхнього формування в процесі діяльності дитячих громадських об'єднань.

Ключові слова: дитячі громадські об'єднання, громадянські якості, соціальна активність.

Постановка проблеми в загальному вигляді... За останні десятиріччя в житті соціуму відбулися радикальні зміни. Науково-технічний прогрес, інформатизація суспільного життя, новітні технології дозволяють сучасному суспільству свідомо відмовитись від догм і традицій минулого, впливу авторитета старших поколінь, спостерігається нівелювання багатьох духовно-моральних цінностей. Ми всі є свідками трансформації способу життя, перш за все, підростаючого покоління, яке характеризується вибором власного життєвого шляху, наявністю чітко вираженої життєвої позиції, прагненням до самореалізації і самовизначення. У цьому контексті однією із найбільш важливих проблем сучасної педагогіки є проблема соціальної активності молоді, нейтралізації негативних аспектів соціалізації.

Базовою основою соціальної активності є діяльність суспільного спрямування. У створенні типології і структурної моделі діяльності сучасного дитячого громадського об'єднання особливий інтерес викликає систематика діяльності, запропонована М. Каганом [3]. Він, зокрема, стверджує, що людська діяльність може бути визначена як активність суб'єкта, спрямована на об'єкти або інші суб'єкти, а сама людини може розглядатися як суб'єкт діяльності. Звідси стає можливим виокремлення трьох основних елементів діяльності: *суб'єкта, об'єкта і активності суб'єкта*, які можуть виступати у різноманітних формах. Провідне значення мають форми активності суб'єкта. Автор підкреслює, що активність суб'єкта призводить до зміни, трансформації об'єкта або ж зберігає об'єкт у первісному стані. В останньому випадку активність може повернутися до суб'єкта у вигляді знання або інформації про значення цього об'єкта для суб'єкта.

Формулювання цілей статті... У ході дослідження ми спробували виявити та експериментально обґрунтувати взаємозв'язок соціальної активності дітей та підлітків і їхньої участі в діяльності дитячих громадських об'єднань, виявити особливості виховного впливу дитячої спілки на процес формування особистості.

Виклад основного матеріалу... У процесі роботи над зазначеною проблематикою було встановлено, що особливості соціальної активності школярів обумовлені видами діяльності особистості, її соціальною роллю в житті підростаючого покоління, успіхами, самооцінкою та ціннісними орієнтаціями. Це зумовило необхідність уточнення суті поняття „соціальна активність”, під яким ми розуміємо стійке особистісне утворення, що характеризує дитину (підлітка) як соціальну істоту, котра має чітку особистісну спрямованість, володіє певним світоглядом, має власну позицію, взаємодіє з навколишнім світом; водночас це і процес соціальної діяльності, що характеризується інтенсивністю, якістю, новизною, креативністю, успіхом, змістовим наповненням і може відбуватися за певних умов та в певних ситуаціях.

Нами було визначено, що розв'язання багатоаспектної проблеми розвитку соціальної активності дітей і підлітків – членів дитячих громадських об'єднань, потребує комплексного підходу. Враховуючи означене, було проведено проєктивну та організаційно-методичну роботу за відповідними напрямками: визначено й охарактеризовано зазначену категорію дітей і підлітків як суб'єкт соціально-педагогічної роботи; виявлено особливості соціокультурного середовища дитячого громадського об'єднання як потенційної об'єктивної соціально-педагогічної умови для розвитку соціальної активності членів дитячих організацій.

У процесі дослідження була здійснена спроба виявити сутність і показники рівня соціальної активності дітей і підлітків – членів дитячих громадських об'єднань, обґрунтувати ідею дитячого громадського об'єднання як способу педагогічного впливу на стимулювання соціальної активності дітей і підлітків, визначити шляхи соціально-педагогічного розвитку і реалізації соціальної активності членів дитячих спілок.

Незважаючи на те, що в наявності є різні підходи до осмислення змісту поняття „дитяче громадське об'єднання”, точки зору багатьох дослідників в основному співпадають. Так, І. Валгаєва дає таке трактування сутності зазначеного поняття: „Дитяче об'єднання – це різновид малої групи, яка функціонує як соціальна організація, для неї характерною є довільна організаційна структура, демократична ієрархія у взаємозв'язку „дорослий-дитина” і активні особистісні соціальні відносини, що реалізуються відповідними ролями, зміст яких формує взаємодія всередині групи” [1, с.50]. Г. Сабітова

розглядає дитяче громадське об'єднання „як форму дитячого руху, якому властиві основні риси, характеристики дитячого руху” [5, с.39].

В останні роки ми стали свідками активізації процесу розвитку і становлення дитячого руху в Україні та Росії, що робить актуальним проблему його дослідження. Однією із важливих проблем є питання про пріоритети в організації діяльності дитячого громадського об'єднання. Зокрема, відомий російський дослідник дитячого руху А. Кіріпичник пропонує орієнтуватися на такі:

- самореалізація як смисл включеності особистості в духовно-організаційну структуру об'єднання;
- самоорганізація як механізм, що лежить в основі створення дитячого об'єднання;
- самодіяльність як спосіб існування об'єднання;
- самоуправління як засіб, що забезпечує функціонування об'єднання;
- соціальна реальність як змістовне джерело організованої дитячої самодіяльності і сфера реалізації дитячої активності;
- партнерська і товариська одночасно функція дорослих, що несуть відповідальність за педагогічні наслідки організованої дитячої самодіяльності;
- наростаюча включеність дітей в суспільні відносини як спосіб становлення особистості в дитячому об'єднанні [6, с.79].

Різноманітне спілкування і діяльність у колі ровесників – це одна із важливих сфер самореалізації сучасних підлітків. Підліткова субкультура народжує свою систему цінностей, особливий тип мислення, специфічні поведінкові моделі, які не завжди зрозумілі дорослим. В середині дитячо-підліткового співтовариства, на думку О. Волохова, народжується:

1. Культура міжособистісних відносин і спільної діяльності.
2. Гармонізація індивідуальних і колективних інтересів.
3. Досвід самоуправління і демократичних форм поведінки.
4. Досвід турботи і милосердя по відношенню до інших людей.
5. Потреба в апробації різних соціальних ролей і позицій.
6. Цивілізовані форми захисту своїх прав та інтересів [2, с.69].

Зазначені позиції кожний підліток – член дитячого громадського об'єднання, – як правило, відчуває на собі, бере участь в їх виникненні та існуванні. Ми вважаємо, що ефективне функціонування дитячого громадського об'єднання можливе при дотриманні таких умов. Це:

- самовираження особистості дитини;
- самоорганізація дітей і підлітків у колектив;
- самодіяльність як один із найважливіших способів існування дитячого громадського об'єднання;
- самоуправління як умова функціонування дитячої спілки;
- участь у роботі дитячої організації молодих людей і дорослих;
- соціальна сфера як джерело дитячої самодіяльності і сфери реалізації дитячої активності;
- включеність дітей в суспільні відносини як спосіб становлення особистості.

Зазначені умови ми розглядаємо як базову основу успішного функціонування дитячого громадського об'єднання і водночас як умови реалізації основоположних характеристик дитячого громадського об'єднання. Не менш важливо враховувати і принципи, якими необхідно керуватися соціальному педагогу при допомозі ініціаторам створення дитячої спілки. Це:

- принцип добровільності – тільки на його основі можливе об'єднання дітей і підлітків у єдину організовану структуру;
- принцип рівноправності – всі члени об'єднання мають рівні права і обов'язки;
- принцип самоуправління – діяльністю об'єднання керують виборні органи;
- принцип законності – відповідність діяльності спілки чинному законодавству;
- принцип моральності – вся діяльність спілки повинна носити моральний характер, мати гуманістичну спрямованість;
- принцип гласності – публічність діяльності при обліку пропозицій всіх, хто є в об'єднанні.

Визначений методологічний підхід до процедури створення і діяльності дитячих громадських об'єднань, вимагає і нових підходів до стимулювання соціальної активності їхніх членів. Ми вважаємо, що провідним серед них є особистісно орієнтований підхід, який включає послідовне ставлення до члена об'єднання як до особистості, майбутнього громадянина. Оформлення зазначеного підходу можливе на підставі таких принципів. Це:

- гармонізація загальнолюдських і реальних соціальних цінностей в організації життєдіяльності дітей та підлітків;
- самореалізація дітей і підлітків у дитячому громадському об'єднанні;
- включеність дітей і підлітків в реальні соціально значущі відносини;
- взаємозв'язок педагогічного керівництва з боку соціального педагога і дитячого самоуправління.

Виходячи із зазначеного і взявши за основу системний підхід, ми можемо визначити етапи перетворення дитячого громадського об'єднання в колектив і запропонувати технологію роботи даної

спілки по стимуляції соціальної активності її членів. Включеність підлітків в ці процеси забезпечує результативність розробленої нами методики. Аналізуючи праці дослідників дитячого руху (Л. Борисова, І. Валгаєва, Т. Вернигорова, О. Волохов, Л. Легошина, М. Окаринський, Н. Онищенко, Л. Ярова та ін.) та враховуючи результат власного дослідження, ми пропонуємо такі етапи перетворення дитячого громадського об'єднання в колектив:

1. Створення ініціативної групи. Вона повинна складатися із підлітків, молодих людей та дорослих. Зазначена група повинна розробити проект статуту і визначити основні напрямки роботи майбутнього об'єднання.

2. Діагностування проблеми. Необхідно пам'ятати, що будь-яке об'єднання – це лише метод для вирішення проблем, які хвилюють дітей та підлітків. У цьому зв'язку організаторам даного формування необхідно визначитися з послідовністю своїх дій і з пріоритетами. Для цього потрібно відповісти на такі запитання:

Які проблеми ви будете прагнути вирішити з допомогою дитячого громадського об'єднання?

Яка організаційно-правова форма об'єднання буде для вас оптимальною?

Який механізм і послідовність етапів створення дитячого громадського об'єднання необхідно обрати?

3. Спільне планування. Ініціаторам створення об'єднання необхідно визначитися і спланувати систему заходів, що в підсумку і повинно привести до створення дитячого формування. У цьому процесі повинна бути задіяна вся робоча група. Система заходів по створенню дитячого громадського об'єднання може складатися із заходів різної спрямованості, здійснюваних із загальною метою – створення колективу, стимуляції соціальної активності членів об'єднання.

4. Створення органів самоуправління в дитячому громадському об'єднанні, до якого повинні увійти представники ініціативної групи.

5. Проведення установчих зборів. На цьому зібранні членами об'єднання приймається статут, визначаються основні напрямки діяльності, затверджується структура і керівні органи дитячої спілки.

6. Розробка і прийняття поточного плану роботи дитячої організації. Для подальшого планування роботи об'єднання необхідно визначити його місію, стратегічну мету, тактичні завдання, розробити план конкретних акцій і заходів.

Результати проведеного дослідження дають підстави стверджувати, що включеність підлітків у діяльність дитячого громадського об'єднання сприяє піднесенню їхньої соціальної активності, формуванню громадянських якостей, допомагає на практиці відчувати принципово інший рівень взаємодії із молодими людьми та дорослими (головним чином із соціальними педагогами). Поряд з тим лідерам дитячого громадського об'єднання та соціальним педагогам необхідно пам'ятати, що:

1. Будь-яке громадське об'єднання за своєю природою є нестабільним; для нього характерною є неформальна структура міжособистісних відносин, несподівані ініціативи рядових членів, відсутність чітко визначеної діяльності прагматичного характеру з відповідним результатом.

2. Будь-яке громадське об'єднання є відкритою системою соціальних стосунків із зовнішнім оточенням, воно інтенсивно взаємодіє із соціумом, що є одним із чинників соціальної активності його членів.

3. Зовнішнє середовище відіграє дуже важливу роль у діяльності дитячого громадського об'єднання, тому пріоритети в його роботі визначаються саме зовнішніми чинниками. Набуває сили і стабільності те об'єднання, яке адекватно реагує на зміни в суспільних відносинах, контактує з іншими суб'єктами процесів соціалізації і соціального виховання підлітків.

У ході дослідження ми дійшли висновку, що соціальна активність підлітків-членів дитячих громадських об'єднань в значній мірі залежить від корпоративної філософії його членів, яка в свою чергу є складовою частиною „корпоративної культури” і яка, власне кажучи, визначає:

- головну мету об'єднання, робить її чіткою і ясною для всіх членів;
- основні завдання, які необхідно вирішувати для досягнення поставлених цілей;
- основні духовно-моральні цінності об'єднання, забезпечує їх сприйняття і засвоєння всіма членами дитячої спілки;
- розробку норм поведінки, стандарти дій в тих чи інших ситуаціях;
- розробку і впровадження власних традицій, обрядів, ритуалів;
- створення символіки об'єднання.

Процес розвитку соціальної активності підлітків тісно пов'язаний з процесом формування громадянських якостей членів дитячих громадських об'єднань. Їхня сукупність трактується нами як громадянська вихованість, що, на нашу думку, і є базовою основою прояву соціальної активності підлітків.

Громадянську вихованість ми розглядаємо як єдність сформованих у молодій людини сукупності якостей, що характеризують її ставлення до суспільства, держави, до оточуючих людей. Зазначені види ставлень в цілому відображаються в певній сукупності громадянських якостей. У якості останніх ми визначили: *громадянський обов'язок, громадянську відповідальність, громадянську совість,*

громадянську активність, повагу і сприйняття прав та обов'язків громадянина, громадянську свідомість, потребу в громадянських вчинках і діях, повагу до законів держави, почуття патріотизму, адекватне ставлення до справ держави і до власних справ, почуття особистої свободи, громадянську гідність, політичну культуру, єдність громадянської свідомості і поведінки.

Кожна із зазначених громадянських якостей знаходить своє відображення у процесі їхнього прояву. Так громадянський обов'язок ми розуміємо як усвідомлене виконання вимог держави до своїх громадян.

Громадянська відповідальність у реалізації членами дитячих громадських об'єднань – це усвідомлення і розумне використання своїх прав і обов'язків; усвідомлення обов'язку і його здійснення; розуміння відповідальності за наслідки своєї соціальної поведінки.

Громадянська совість як особистісна якість характеризує перехід знань в специфічні громадянські переконання; ступінь співпадіння громадянських вимог зі сторони суспільства і держави з нормами, прийнятими особистістю; совість особистості як регулятор соціальної активності.

Громадянська активність розглядається нами як синонім соціальної активності; прояви громадянської активності є наслідком відповідного рівня ціннісних орієнтацій і сформованих мотивів включення у діяльність соціального спрямування.

Значне місце в структурі розвитку соціальної активності особистості належить формуванню відповідального ставлення до виконання обов'язків громадянина. Це знаходить своє відображення у знанні прав та обов'язків громадянина; усвідомленню їх єдності; активній реалізації через поважне ставлення до них і сприйняття.

Вагоме місце в структурі формування громадянських якостей належить громадянській свідомості. Цю якість ми розглядаємо як знання об'єктивних закономірностей взаємовідносин в системі суспільство-держава-особистість (прав і обов'язків, основних свобод, норм поведінки тощо).

У процесі формування експерименту певне місце зайняло формування потреби у громадянських вчинках і діях. Дану потребу ми розглядаємо як поєднання суспільних і особистих інтересів; подолання егоїстичних прагнень.

Регулярна участь у загальнодержавних святах формує повагу до держави і її законів. Це доповнюється різними бесідами, лекціями в ході яких члени дитячих громадських об'єднань вивчають закони держави, усвідомлюють наслідки їх порушення.

Однією із пріоритетних складових в процесі соціального виховання є виховання почуття патріотизму. Його ми вважаємо почуттям, що найактивніше виражає відношення молодої людини до свого народу і Батьківщини.

Співвідношення суспільних і особистісних мотивів діяльності завжди було дискусійним і складним. Вважаємо, що в ході діяльності дитячого громадського об'єднання діти і підлітки вчаться адекватно їх поєднувати, формувати особистісне відповідальне ставлення до державних справ і власних обов'язків.

Висновки... Таким чином, спрямування діяльності дитячого громадського об'єднання на розвиток соціальної активності своїх членів розуміється нами як цілеспрямований, спеціально організований процес формування стійких громадянських якостей особистості через залучення її у специфічну діяльність суспільно-громадянського спрямування.

Особливістю і специфікою сучасного дитячого громадського об'єднання є надання дітям і підліткам необхідних умов для розвитку моральних і духовних здібностей в практичній діяльності. Його діяльність заснована на визнанні пріоритетності загальнолюдських цінностей, які дають можливість задовольняти потреби соціального суб'єкта у спілкуванні, соціальному визнанні, у самоактуалізації, в пізнанні тощо.

Дитяче громадське об'єднання розглядається нами як особливе соціально-педагогічне формування дітей, молодих і дорослих людей, що об'єдналися на добровільній основі для реалізації індивідуальних і соціальних потреб, простір життєдіяльності дітей та підлітків, у якому вони набувають досвід соціальних дій, громадянської поведінки. Це чудова лабораторія проектування підлітком своєї долі; ефективний спосіб педагогічного впливу на дітей і підлітків, формування у них якостей, необхідних майбутньому громадянину.

Розроблена нами методика формування громадянських якостей особистості як базова основа стимуляції її соціальної активності включає чотири блоки:

- визначення мети діяльності (ближні, середні і перспективні цілі громадянського виховання);
- планування діяльності з виховання громадянських якостей підлітків;
- комплекс методів і прийомів виховання громадянських якостей;
- корекція процесу виховання громадянських якостей.

Результати теоретичного дослідження привели до необхідності виділення таких педагогічних умов, при яких зазначена методика буде успішно функціонувати і розвиватися. До таких умов відносяться:

- включення підлітків в процеси створення, структурного оформлення і організації діяльності дитячого громадського об'єднання;

- створення у дитячих громадських об'єднаннях виховуючого середовища, яке сприяє розвитку мотивації до діяльності з формування громадянських якостей і самовиховання підлітків у зазначених об'єднаннях;

- діагностичне забезпечення методики виховання громадянських якостей підлітків в дитячих громадських об'єднаннях.

Отже, діяльність дитячого громадського об'єднання ми розглядаємо як цілісну систему, метою функціонування якої є сприяння гуманістичному розвитку особистості. Зміст діяльності дитячих громадських об'єднань визначається метою і спрямованістю цієї діяльності.

Список використаних джерел та літератури:

1. Валгаева И. А. Становление и развитие взаимоотношений взрослых и детей в общественных объединениях : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Валгаева Инна Александровна. – М., 1994. – 183 с.
2. Волохов А. В. Вариативно-програмный подход к социализации личности ребёнка в детских организациях : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Волохов Алексей Васильевич. – Казань, 1992. – 183 с.
3. Каган М. С. Человеческая деятельность / М. С. Каган. // Опыт системного анализа. – М. : Политиздат, 1974. – 328 с.
4. Карпенко О. Г. Соціальне становлення особистості підлітка в тимчасових об'єднаннях за інтересами : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Карпенко Олена Георгіївна. – К., 1999. – 191 с.
5. Сабитова Г. В. Психолого-педагогические аспекты деятельности детских общественных организаций в современных условиях : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / Сабитова Галина Валентиновна. – М., 1992. – 209 с.
6. Социокинетика: книга о социальном движении в детской среде : [в 2 ч.] / сост. и ред. Т. В. Трухачёва, А. Г. Кирпичник. – М. : ТПКА, 2000. – Ч. 1. – 240 с.
7. Харченко С. Я. Социально-педагогические основы подготовки учителя к работе с детскими общественными объединениями : дисс. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / Харченко Сергей Яковлевич. – М., 1993. – 334 с.

Аннотация

Л.И.Романовская

Детские общественные объединения как способ педагогического влияния на социальную активность детей и подростков

В этой статье рассматривается проблема формирования гражданских качеств личности члена детского общественного объединения как базовой основы стимуляции его социальной активности. Анализируется структура гражданских качеств личности, методика ихнего формирования в процессе деятельности детских общественных объединений.

Ключевые слова: *детские общественные объединения, гражданские качества, социальная активность.*

Summary

L.I.Romanov's'ka

Non-Governmental Children's Organizations as a Means of Pedagogical Influence on the Social Activity of Children and Teenagers

The article deals with the problem of forming of sivil qualities of the members of the non-governmental children's organization as a basic of social activity stimulation. The structure of sivil characteristics of a personality, methods of their formation in the process of work of the children's organization has been analyzed.

Key words: *non-governmental children's organizations, sivil skills, social activity.*

Дата надходження статті:

„22” вересня 2009 р.

УДК 371.134+785.6 (045)

М.Ф.РУЖИЦЬКА,
старший викладач
(м.Хмельницький)

Психологічна підготовка майбутнього вчителя музики до концертних виступів як спосіб удосконалення виконавської майстерності

У статті розглянуто динамічну структуру особистості музиканта-виконавця, проаналізовано і систематизовано виконавські проблеми, характерні для музикантів різних типів темпераменту. Запропоновано декілька методичних прийомів подолання негативних форм естрадного хвилювання, які можуть допомогти молодим виконавцям різних фахів, безпосередньо і майбутнім вчителям музики, у психологічній підготовці до концертних виступів, що сприятиме удосконаленню їх музично-виконавської майстерності.

Ключові слова: *психологічна підготовка, виконавська майстерність, майбутній вчитель музики, концертні виступи, сценічне хвилювання, сценічний стан.*

Постановка проблеми в загальному вигляді... Збереження духовності української нації потребує підготовки нової генерації вчителів музики, педагогів-музикантів ХХІ століття, спроможних залучити молодь до глибокого пізнання і художнього спілкування з музичним мистецтвом.

Рівень професійної кваліфікації вчителя музики особливо яскраво виявляється на етапі організації слухання школярами „живої” музики, коли синтез педагогічного і виконавського компонентів діяльності